

pour valider ses actes. » Vide Bossuet, 5^e avert., n. 31 et suiv.

Idem systema Rousseau, longius adhuc procedens ac Jurieu, exposuit et propugnavit in opere perobsuro cui titulus *Contrat social*.

Supponit homines, natura liberos et independentes, in eo statu absolutæ libertatis, pro arbitrio suo remanere potuisse; eos vero libere omnino convenisse de societate formanda, ut viribus et auxiliis omnium uniuscujusque jus et persona defenderetur. Addit non aliam esse auctoritatem ac voluntatem communem, quæ sola semper legem proprie constituit. Nemo jus suum proprium alienare potest, et si, in deliberationibus, suffragia majori numero lata præstent, id fit ex libera concessione. Legislator leges proponere tantum valet, quas, si placeant, plebs sua auctoritate sancit. Qui gubernant non sunt nisi ministri et commissarii populi qui apud se auctoritatem semper servat et illos pro libitu suo valide et licite deponere potest. « *De ces éclaircissements, inquit, liv. III, ch. 18, il résulte que les dépositaires de la puissance exécutive ne sont pas les maîtres du peuple, mais ses officiers; qu'il n'est point pour eux question de contracter, mais d'obéir, et qu'en se chargeant des fonctions que l'État leur impose, ils ne font que remplir leur devoir de citoyens, sans avoir en aucune sorte le droit de disputer sur les conditions.*

« *Quand donc il arrive que le peuple institue un gouvernement héréditaire, soit monarchique dans une famille, soit aristocratique dans un ordre de citoyens, ce n'est point un engagement qu'il prend; c'est une forme provisionnelle qu'il donne à l'administration, jusqu'à ce qu'il lui plaise d'en ordonner autrement.* »

Si naturales hujus principii consecutiones sedulo attendantur, clare videbitur non nisi pessimos inde oriundos esse exitus.

Præter ea quæ supra diximus, quibus confutatur tale systema, notandum est nunquam a Deo relictum

esse ad arbitrium hominis vivere vel non vivere in societate, licet circa formam societatis liber fuerit; certum est adhuc supremam potestatem a Deo solo venire et ab ipso concedi iis quibus committitur cura societatis. Tandem, ea conventio primordialis, prout intellexit Rousseau, nunquam exstitit, et talis hypothesis omnibus historiæ monumentis sicut et ratione impugnatur.

4° Sequitur denique supremam auctoritatem regulariter constitutam, quæcumque sit ejus forma, a Deo auctore naturæ provenire ac consequenter esse divinam in suo genere, sicut divina est suo modo auctoritas mariti in uxorem, patris in familiam, etc. Quidquid ergo multi, in novissimis temporibus, vel ignorantes, vel blasphemantes, contra *jus divinum* dixerunt, certum est, non solum reges, sed quoscumque politicarum societatum moderatores ac magistratus congruo modo constitutos, ad sensum B. Pauli Dei esse ministros, vi potestatis a Deo descendentes imperare, regere, judicare, etc., et Deum cunctis subditis strictam conscientiæ obligationem parendi imponere.

SECTIO SECUNDA.

De divisione societatis politicæ.

Sub triplici regimine constitui potest societas politica generaliter spectata, scilicet, monarchico, aristocratico et democratico: unde triplex distinguitur hujusmodi societas, nempe, monarchica, aristocratica et democratica. 1° Earum notiones exponemus; 2° quodnam regimen sit antependendum requiremus.

PUNCTUM PRIMUM. — De notionibus triplicis regiminis politici, videlicet, monarchici, aristocratici et democratici.

Monarchia, a duobus verbis græcis *μῶνος*, *solus*, *ἀρχή*, *dominatio*, *principatus*, sic dicta est societas in qua

unus totam habet auctoritatem et vocatur rex, imperator, princeps, dux, comes, etc.

Duplex est monarchia, videlicet absoluta et temperata. *Absoluta* ea est in qua sola monarchæ voluntas vim legis habet et subditos tenet obstrictos. Monarchia vero dicitur *temperata*, quando monarchæ voluntas intra quosdam limites determinatos coercetur, ut apud populos regimini constitutionali subjectos. Tunc enim rex plenam non possidet auctoritatem condendi leges, tributa exigendi, etc., sed insuper requiritur consensus, per majoritatem suffragorum expressus, unius vel duplicis conventus delegatorum, etc. Hæc Monarchia gallice appellatur *gouvernement représentatif*.

Monarchia absoluta quandoque dicitur etiam *despotisme* vel *tyrannie*. Dicitur *despotisme* (a voce græca δεσπότης *dominans* vel *dominus*, quæ olim in malo sensu non accipiebatur), si rex aut princeps durius, arbitrarie et sine regulis determinatis gubernare videatur. Vocatur vero tyrannis (*tyrannie*) (a voce græca τύραννος, rex vel *monarcha*), quando princeps, sive legitimus, sive illegitimus, subditos injuste opprimit.

Monarchia potest adhuc esse electiva vel successiva seu hæreditaria. Est *electiva*, quando princeps a populo vel a magnatibus regni eligitur, ut olim in Germania et in Polonia. Est autem *successiva* seu *hæreditaria*, cum principis descendentes natu majores ei jure succedunt, et auctoritatem sicut terras, domos, aliaque bona temporalia, hæreditate capiunt. Modo filii et filiæ indiscriminatim auctoritatem via successionis obtinent, ut in Anglia; modo soli masculi ad eam possidendam idonei sunt, ut in Gallia, vi legis antiquissimæ, quæ dicitur *salica*, et tribuitur Pharamondo vel Clodovæo I. Qui vi liberæ electionis vel successionis lege statutæ ad supremam auctoritatem pervenit, dicitur legitimus; qui eam violentia vel astutia et absque titulo capit vel obtinet, appellatur usurpator, et summæ reus est injustitiæ: qui vero in cir-

cumstantiis extraordinariis constituitur ad gubernandam societatem eamque salvandam, dicitur imperator, rex aut princeps ex necessitate. Strictè loquendo neque legitimus est, neque usurpator.

Aristocratia, a vocibus ἄριστος, *optimus*, et κράτος, *potestas*, est societas in qua primates supremam auctoritatem habent, sive nobilitate, sive opibus, sive capacitate cæteris præcellant; tale diu fuit gubernium Venetiarum. Si in hoc regimine quidam irrepant abusus; v. g., si primates populum opprimant, si dignos a concilio avertant, si indignos vel incapaces admittant, tunc gubernium istud dicitur ad *oligarchiam* devenire. *Oligarchia* autem, a vocibus ὀλίγος, aut ὀλίγοι, *pauci*, et ἀρχή, *potestas*, quæ paucorum auctoritatem per se designat, sæpius in malo sensu sumitur.

Democratia, quæ etiam in usu vulgari appellatur *respublica*, illa est societas in qua suprema auctoritas penes generalia populi comitia residet: nomen accipit a verbo δῆμος, *populus*, et κράτος. Hac gubernii forma usi sunt Lacedæmonii, Athenienses, Romani, etc. Gubernium democraticum male constitutum, in quo plebs infima prævalet, dicitur *ochlocratia* a vocibus ὄχλος, *multitudo* et κράτος.

Sunt adhuc gubernia quæ vocantur *fæderata* et coalescunt ex pluribus societatibus a se divisis, aliquo tamen vinculo unitatis inter se conjunctis, et sub hoc respectu unicam societatem politicam constituentibus: talia sunt fœdera inter respublicas Helvetiorum, inter principes Germaniæ, inter provincias Americæ (*les États-Unis*), etc.

PUNCTUM SECUNDUM. — Quodnam ex triplici regimine politico sit anteponendum.

Unumquodque regimen politicum legitime constitutum bonum est in se, et populo cui præficitur convenire potest: sic respublicæ Græcorum et Romanorum diu floruerunt. Celebris fuit respublica Venetiarum sub regimine aristocratico constituta.

Atamen dici potest regimen democraticum esse omnium imperfectissimum. In eo enim omnes jus suffragium emittendi habent, omnes ad honores et divitias tendere possunt, foventur desideria altius ascendendi, ulterius progrediendi; irritantur cupiditates; hinc nascuntur tumultus, dissensiones, seditiones, injustitiæ, oppressiones, etc. Testatur historia quot et quantæ hujusmodi calamitates olim existerint apud Romanos. Propriis videmus oculis quid, non longo abhinc tempore, ex tentatione institutionis rei-publicæ, in pluribus regionibus acciderit.

Ad summum igitur democratia, juxta nos, convenire potest parvo populo, nunquam vero numerosiori. Imo vera democratia impossibilis est in magna gente, et a fortiori in regno ex variis populis coalescente; quia impossibile est omnes cives simul congregari et omnium suffragia pro singulis legibus ac decretis constituendis expetere; hoc sic confessus est Rousseau, *Contrat social*, 1, 3, ch. 4: *A prendre le terme dans la rigueur de l'acception, il n'a jamais existé de véritable démocratie, il n'en existera jamais. Il est contre l'ordre naturel que le grand nombre gouverne et que le petit soit gouverné.*

Regimen aristocraticum sua etiam habet incommoda: senatores quippe frequenter non sunt unanimes; sæpe inter eos nascuntur dissidia; lenta, implicata et aliquando debilior est administratio. Id multo magis verum est ubi agitur de populis a se divisis et tamen quodam fœdere generali inter se colligatis. Nunc igitur examinandum est quid de regimine monarchico sentiendum sit.

PROPOSITIO PRIMA.

Regimen monarchicum omnium est perfectissimum.

Prob. 1º. Quod naturali hominum constitutioni conformius est, eo ipso melius reputari debet: atqui regimen monarchicum naturali hominum, etc. Ho-

mines enim ante omnem conventionem per familias distributi sunt; in unaquaque autem familia omnes sub regimine unius constituuntur; ergo naturali eorum constitutioni conformius est ut regimini monarchico subiciantur. Et revera, ubique de facto existerunt monarchiæ a primis temporibus usque ad nos, ut legere est in Genesi et in aliis Scripturæ sacræ libris. Græci et Romani sub regimine monarchico fuerant antequam formam democraticam adoptarent; deinde proprio pondere ad monarchiam redierunt. Ergo, etc.

2º Eo perfectius est regimen politicum quo promptior et accuratior est administratio: atqui promptior, faciliior et accuratior est administratio saltem ordinariæ, quando unicus imperat: tunc enim tempus in contentionibus et dissidiis incassum non teritur, ut in comitiis deliberantibus sæpe contingit. Comitia tamen non excludimus; sed dicimus perfectius esse gubernium si vis imperandi resideat tantum in uno, qui virorum experientia et scientia commendatorum consiliis utatur. Ergo, etc.

3º Qui solus præest societati, eam tanquam rem suam gubernat, plures vero administratores, eam velut rem communem curant: porro experientia constat homines cum majori sollicitudine rem propriam gerere ac curare quam rem communem. Ergo, etc.

4º Ab bonum regimen domus, navis et exercitus unicus esse debet dominus, rector aut imperator: ergo, a pari, in societate politica, tutius consulitur paci et concordiæ per regimen monarchicum, quam per quamlibet aliam regiminis formam. Ergo, etc.

PROPOSITIO SECUNDA.

Monarchia hæreditaria anteponenda est monarchiæ electivæ.

NOTA. In hac propositione, nullo modo intendimus

includere Romanorum pontificum monarchiam, quæ ob peculiare sui generis rationes, undequaque notabilissima et perfectissima est.

Prob. 1° Hæc anteponenda est monarchiæ forma quæ naturæ conformior, paci, concordiæ et perpetuitati magis favet: atqui talis est monarchia hæreditaria. Quid enim naturæ conformius quam ut filius locum patris obtineat et vices ejus gerat? Quid paci, concordiæ et perpetuitati magis favet quam talis hæreditas, tumultus populi, dissensiones et bella inter cives præcavens? Ergo, etc.

2° Hæreditate supremæ auctoritatis semel admissa, princeps seipsum in descendantibus suis considerat, amorem patriæ dilectioni filiorum suorum et totius familiæ consociat, et fortius ac constantius administrationi reipublicæ incumbit, sicque bonum ejus procurat efficacius. Ergo, etc.

3° Hæreditas familias regnantes illustrat, easque commendabiliores populo efficit. Multo magis namque inclinatur populus ad honorem præstandum et obedientiam exhibendam ei qui ex longa serie regnum descendit, quam alteri antea ignoto. Ergo sub hujusmodi regimine bonum publicum efficacius obtinetur. Ita Bossuet, *Politique sacrée*, l. 2, art. 1, prob. 9 et 10.

Dices: In hac gubernii forma sæpe contingit principes adhuc infantes, vel stupidos, infirmos aut perversos, ad fastigium supremæ auctoritatis pervenire: ergo talis forma non est anteponenda.

R. Nego consequentiam. Non diffitemur quidem maxima nonnunquam oriri mala ex eo quod princeps adhuc infans, vel stupidus, infirmus aut depravatus, patri suo succedat: id plurimis exemplis confirmari posset. Sic multi æstimant primam causam omnium malorum quibus tam fortiter, a sexaginta annis, concussa est patria nostra, in administratione regni sub minoritate Ludovici XV reponendam esse. Sed falsum est maxima hæc mala inde frequenter et quasi

necessario provenire. Vel enim regnum bene constitutum est, vel non: si prius, sapiens communiter instituitur administratio (*régence*), et tunc ordinarie graviora non timenda sunt mala; saltem longe minus probabilia sunt quam ea quæ ex electione principis oriri solent: si autem constitutio regni sit mala, adeo ut tempore minoritatis publicæ administrationi sapienter non provideatur, innumera quidem inde provenient mala, sed monarchiæ successivæ tribui non debent, ut patet. Ergo, etc.

Hinc concludendum est formam monarchiæ temperatæ, modo recte sit constituta, esse perfectiorem. Magna enim corpora politica, ut aiunt, conservationi institutionum publicarum continuo invigilant, abusus præcavent, aut exortos corrigunt, jura principis et utilitates populi simul defendunt, etc. Ergo, etc.

SECTIO TERTIA.

De titulis quibus summa auctoritas acquiritur.

Quinque numerantur tituli quibus suprema auctoritas legitime acquiri potest, nempe, libera electio, victoria in bello justo, fœdus pacis, legitima successio et solida præscriptio.

1° *Libera electio.* Quamvis enim summa auctoritas in populo non resideat, nec a populo conferri possit, certum est tamen, secluso anteriori contractu et alio titulo politicæ auctoritatis non existente, populum vel primores gentis, juxta constitutionem, aliquem eligere et supremum principem constituere posse, ut diximus supra, de origine societatis: id ab omnibus admittitur. Qui autem sic eligitur, juste imperandi a Deo accipit, ut supra diximus, pag. 651.

2° *Victoria in bello justo.* Qui enim bellum injuste declaravit, vel injurias alteri intulit et satisfactionem debitam recusavit, periculo armorum se suaque commisit: si vero vincatur, tam auctoritate publica quam

bonis suis spoliari potest. Ita fert consuetudo apud omnes gentes in cunctis sæculis recepta.

3° *Fœdus pacis*, imo et quodlibet aliud fœdus. Quemadmodum enim privati, patresfamilias, v. g., de bonis suis per varios contractus disponere possunt, sic et ii qui supremam auctoritatem exercent, modo regulas æquitatis ac sanæ administrationis sequantur. Ita fert iterum mos ubique receptus, ut ostendemus infra, pag. 673.

4° *Legitima successio*. Auctoritas quippe est quid reale sicut bona temporalia, scilicet, juribus positivis fundatum, ut supponitur; ergo via successionis, sicut bona temporalia, transmitti potest, nisi aliqua lex fundamentalis in societate recepta contrarium statuatur. Imo, sicut proprietas honorum via naturali ad descendentes et proximos consanguineos transit, sic naturæ conformius est ut auctoritas suprema ad descendentes, vel, iis deficientibus, ad proximos consanguineos transeat. Nonnullæ tamen institui possunt conditiones arbitrariæ; v. g., quod mulieres eam obtinere nequeant.

Suprema auctoritas dividi non potest inter hæredes, sicut dividuntur bona. Nam in utilitatem societatis politicæ fuit instituta: atqui talis divisio ad utilitatem societatis non vergeret, sed illi potius adversaretur. Hujusmodi tamen olim factæ sunt divisiones, sive per actum inter vivos, sive per testamentum, sed in detrimentum reipublicæ versæ sunt et quoddam jus politicum nunc ubique receptum eas non permittit.

5° *Solida præscriptio*. Titulo enim præscriptionis bona fortunæ legitime acquiri possunt; ergo et auctoritas suprema, siquidem naturæ proprietatis honorum, nempe ratione jurium quibus nititur aut statuitur, participat. Aliunde hæc admittenda est doctrina sine qua ordo publicus turbaretur: atqui, nisi suprema auctoritas præscriptione acquiri posset, ordo publicus turbaretur; nam inde sequeretur fere omnes principes nunc regnantes esse usurpatores, et e solio des-

cendere teneri, siquidem fere omnes alium non habent titulum præter longam possessionem tranquillam. Ergo, etc.

Ut proprietas honorum via præscriptionis legitime acquiratur, plures necessariae sunt conditiones, nempe bona fides, titulus coloratus et quædam aliæ lege positiva statutæ. *Code civil*, art. 2219 et seq.: verum omnes conditiones istæ non sunt necessariae ut suprema auctoritas valide acquiratur, sed longa possessio tranquilla sufficit, præsertim si jam non existat legitimus principis expulsi successor qui ad coronam prætendat; alioquin florentissima regna turbarentur, ut patet. Quænam autem esse debeat duratio temporis ad perficiendam hujusmodi præscriptionem requisita, certa regula determinari non potest. Hæc duo certa videntur, scilicet, 1° principem qui supremam auctoritatem de facto et post prædecessores suos tranquille exercet, esse legitimum, tam coram Deo quam coram hominibus, si nullus jam existat prætendens ad thronum; subitis debere obsequium principi supremam auctoritatem de facto exercenti, quando, habita ratione circumstantiarum, impossibile est primam dynastiam solo restituere. Hoc exigit ordo publicus et ratio præscribit. Ita ferme Puffendorff, l. 4, c. 12, n° 11.

SECTIO QUARTA.

De characteribus supremæ auctoritatis.

Præcipui supremæ auctoritatis characteres sunt ejus independentia, inviolabilitas, unitas et perpetuitas.

PUNCTUM PRIMUM. — De independentia supremæ auctoritatis.

Auctoritatis quæ ab alia penderet, jam non esset suprema. Sive ergo magnam, sive parvam societatem regat, necesse est ut nullam superiorem temporalem agnoscat in terra. Unde princeps cujus minimæ sunt conditiones, tam independens est in exercitio potentiæ suæ quam potentissimus imperator.

Hinc 1° ab ultima sententia supremæ auctoritatis nulla est appellatio; appellatio enim fieri non potest nisi ab inferiore ad superiorem.

Hinc 2° solus Deus supremam auctoritatem et actus ejus judicare potest, cum solus ipsius sit superior: principes igitur sunt velut tot dii, ut apprime dicit Scriptura, Ps. LXXXI, 6: *Ego dixi: Dii estis, et filii Excelsi omnes.*

Hinc 3° nullis legibus civilibus, proprie loquendo, tenentur supremi principes. Nam, vel alienis legibus tenerentur, vel suis: atqui neutrum dici potest: non alienis, cum nullum agnoscant superiorem in ordine temporali; non suis, quia nemo seipsum obligare potest. Attamen in materiis sibi et subditis communibus leges suas observare debent, non quidem vi proprii mandati, sed vi legis naturalis quæ jubet ut ipsi æquitatis regulas custodiant et bonum exemplum præbeant subditis.

Hinc 4° licet auctoritas principis, in monarchia temperata, intra determinatos limites coerceatur, non ideo superiorem agnoscit; v. g., quamvis rex leges sine consensu unius vel duplicis conventus perficere nequeat, non tamen conventus ipsi constituuntur superiores. Præterea de suprema auctoritate loquimur: at suprema auctoritas, quoad leges condendas, in rege et in utroque conventu simul, in eo casu, residet.

PUNCTUM SECUNDUM. — De inviolabilitate supremæ auctoritatis.

Cum suprema auctoritas nullum agnoscat superiorem, nullam vis coercitiva adversus illam exerceri potest, unde sequitur illam nunquam legitime puniri posse: ergo vere est inviolabilis. Aliunde, principium quod totam perturbaret societatem admitti non potest: at principium quo statueretur supremam auctoritatem violari posse, totam turbaret aut saltem turbare posset societatem. Id certe a nemine negari potest. Ergo, etc.

Hinc sequentia notatu digna colliguntur:

1° Supremam auctoritatem fortem esse necesse est, ita ut quoslibet sibi obtemperare recusantes cogere valeat; si enim mandata ejus impune violarentur, jam ipsa inviolabilis non esset et fines a se intentos obtinere nequiret.

2° Adversus supremam auctoritatem nunquam insurgere licet, etiamsi qui illam exercent dure et aspere subditos tractarent. Hujusmodi enim vitia jus non magis destruunt in imperante quam in patre: at certe filii ob talia vitia adversus patrem insurgere nequeunt; ergo nec subditi adversus principes. Imo quemadmodum filius vi aperta contra patrem, injustissime eum tractare volentem, pugnare licite non posset, sed potius fugere deberet; sic et subditus a principe injuste vexatus fugere potest, non vero adversus eum rebellare.

Unde gravissimi delicti sunt rei qui, sub prætextu reformandi abusum in gubernio existentes, viros armatos contra principem excitant illumque ad novam constitutionem cum juramento acceptandam cogunt. Sunt enim rebelles.

3° Siquidem abusus in administratione publica irrepererint, principem dictis vel scriptis, eum debita reverentia, admonere, argumentis convincere eumque simpliciter rogare licet, ut eos cessare faciat. Interea patienter expectandus est supplicationis effectus.

4° Aliquando tamen fieri potest ut principem evidenter prævaricantem deponere liceat; nempe, si talis sit constitutio regni, et instituti sint ordines civium qui in hoc casu pronuntiare debeant. Præter hunc casum rarissimum, præcipui civium ordines, vel, ut aiunt, corpora politica, principem gubernii omnino incapacem; v. g., insanum, sub tutela redigere possunt. Eodem modo, et non aliter, tyrannum potestate sua evidenter abutentem cohibere liceret.

PUNCTUM TERTIUM. — De unitate supremæ auctoritatis.

Eo ipso quod auctoritas sit suprema, est unica : si enim non esset unica, vel aliam sibi superiorem agnosceret, et tunc non esset suprema ; vel cæteræ ipsi saltem quodammodo subjectæ essent, et tunc ipsa sola esset suprema ; vel aliæ ipsi forent æquales, et tunc non una existeret societas, sed plures societas a se invicem independentes. Ergo suprema auctoritas necessario est una, sive unus eam possideat, sive plures collective sumpti eam simul exerceant : nam in eo casu majoritas suffragiorum est expressio voluntatis imperantis : porro majoritas est quid unum et simplex. Ergo, etc.

Hinc qui sub primaria auctoritate quamdam auctoritatem civilem exercent, eam proprie non habent, sed illius sunt duntaxat depositarii, et vocantur delegati. Inter delegatos autem alii jurisdictionem habent in omnes subditos, ut primarii ministri ; alii jurisdictionem intra certos limites territorii vel personarum coercitam, quales sunt apud nos *les préfets, les sous-préfets, les maires, les juges, les officiers militaires, etc.* Hic omnes potestatem suam a suprema auctoritate immediate accipiunt, et mediate à Deo qui jubet ipsis obtemperari.

PUNCTUM QUARTUM. — De perpetuitate supremæ auctoritatis.

Nullæ institutiones humanæ sunt perpetuæ : omnes quippe decursu temporum variis modis mutantur, infirmantur, et tandem pereunt. Itaque non absolute dicimus supremam auctoritatem esse perpetuam : verum contendimus illam ex natura sua non esse ad tempus, sed stabilem et ad perpetuitatem tendere ; quod sic probamus :

1° Genus humanum existere non potest quin per societas politicas dividatur, sicut semper divisum fuit, et societas politicæ sine auctoritate suprema esse nequeunt : atqui naturalis ordo evidenter postu-

lat ut singulæ societates politicæ sint stabiles sicut familiæ, ita ut nulla sit unquam anarchia.

2° Si auctoritas suprema ad tempus tantum duratura esset, aliquem agnoscere superiorem qui eam sic limitaret et cessare cogeret : atqui, ex dictis, hoc repugnat.

3° Auctoritas suprema est sacra et inviolabilis, nunquam subditi adversus illam rebellare possunt : ergo nulla est causa quæ eam legitime destruere possit ; ergo ex natura sua stabilis est ac perpetua.

Hic autem agimus de ipsamet auctoritate suprema in se sumpta, non autem de modo illius exercitii, qui, juxta circumstantias, varius esse potest.

Inde inferendum est cunctos homines sub aliqua auctoritate politica nasci, sicut sub aliqua potestate paterna, et eam gubernii formam, sub qua nati sunt, honorare teneri : nulla ergo futura est generatio quæ recte contendere possit se erga principes legitime sibi succedentes minus obstringit quam primam generationem, quæ principem elegit aut regimini ejus consensit : contraria enim doctrina totum ordinem publicum subverteret, ac proinde falsa est et rejicienda.

SECTIO QUINTA.

De attributis supremæ auctoritatis.

Supremæ auctoritatis attributa sunt : 1° bellum indicere et facere ; 2° pacem et fœdera inire ; 3° leges condere ; 4° justitiam exercere et crimina punire ; 5° de bonis subditorum pro bono publico disponere ; 6° constitutiones regni stantes reformare aut perficere. De his omnibus in sex punctis breviter tractabimus.

PUNCTUM PRIMUM. — De potestate bellum indicendi et faciendi.

Si homines in statu naturæ puræ existerent, nonnullis quidem officiis erga se invicem tenerentur, sci-

licet, officii justitiæ, charitatis, benevolentia, etc. Hæc enim lex naturalis a Deo sancita evidenter præscribit : at nemo posset dissidia inter eos exorta judicare, innocentes protegere, nocentes reprimere, delinquentes punire, nisi eos vi aperta debellando. Sic variæ societates politicæ sunt relative ad se invicem, id est, sunt reipsa in statu naturæ puræ. Cum enim singulæ sint supremæ et a se invicem independentes, nulla est quæ jus eas judicandi habeat ; debent ergo justitiam erga se invicem servare, benevolentiam exercere, cæteraque legis naturalis officia implere. Hinc ortum est apud omnes vel saltem apud plerasque gentes jus consuetudine introductum et vocatum *jus gentium*, quod non est ipsamet lex naturalis, sed quod ejus conclusiones applicationesque proximas, *positive* determinatas, complectitur. Si vero inter eas nascatur dissidium, quod mutuis explicationibus et reciprocis conventionibus componi nequeat, sola vi armorum definiri potest : quandoque igitur bellum fit necessarium, licet semper sit lugendum. Unde omni tempore fuerunt bella. Paucis verbis nobis dicendum est 1° de bellis justis ; 2° de bellis injustis ; 3° de modo bellum faciendi, et 4° de jure in bello acquisito.

De bellis justis.

Bella dicuntur justa quando non suscipiuntur nisi ob rationes justas. Justæ autem rationes bella suscipiendi sunt 1° injustæ aggressiones et actus hostilitatis ex parte alterius supremæ auctoritatis, et in eo casu bellum dicitur *defensivum* ; 2° injusta debiti negatio ; 3° injuriæ illatæ reparatio quæ aliter obtineri non potest ; v. g., si dignitas regia in persona legatorum fuerit offensa ; 4° necessitas obtinendi legitimas securitates ; 5° manifesta juris gentium erga subditos violatio ; v. g., injusta civium spoliatio, occisio, etc. Tunc ea bella vocantur *offensiva*, et sunt licita. Gubernia enim suam existentiam suaque jura et digni-

tatem conservare debent : atqui hæc alio modo conservare nequeunt, ut supponitur. Ergo, etc.

Ingentia igitur mala quæ ex bello communiter sequi solent, potestati injuste aggredienti, vel injurias inferenti aut illatas reparare nolenti, tribuenda sunt. Fieri tamen potest ut pars utraque bona fide sibi persuadeat se legitima habere motiva bellum aggrediendi vel provocandi, et tunc neutra coram Deo increpari potest, quamvis amare dolendi sit locus.

De bellis injustis.

Bellum semper est injustum si absque necessitate suscipiatur ; v. g., 1° ob vanam gloriam, ad nomen celeberrime sibi comparandum ; 2° ambitionis causa, ad dominationem suam extendendam ; 3° ex avaritiæ motivo, ad acervandas ampliores divitias ; 4° ex invidia, ne altera potestas præcellat, vel ut præcellens deprimatur ; 5° ex desiderio commodiorem locum obtinendi ; 6° ex voluntate a solvendo debito se liberandi vel contractui oneroso non standi, etc.

Qui ob vanas vel injustas hujusmodi causas bellum aggrediuntur, cunctorum malorum inde provenientium fiunt principium efficacæ, ea igitur ex justitia reparare tenentur et rationem de illis supremo Judici reddent.

Summopere cavere debent principes ne cupiditatis abripiantur, vel perfidis aulicorum consiliis potius quam justitiæ regulis cedant. Caveant et ipsi consilii principum ne præcipatione ducantur, vel ex ignorantia pronuntient vel aliqua cupiditate trahantur, et ad bellum injustum vel imprudens efficaciter moveant ; tunc quippe grandissimi delicti contra justitiam fierent rei.

Sola auctoritas suprema bellum aggredi potest. Nam illud remedium est extremum, et extra necessitatem adhiberi non potest : atqui sola auctoritas suprema in tali necessitate constitui potest ut ad bellum

necessario confugere debeat. Quicumque enim sunt inferiores, ad auctoritatem sibi superiorem appellare vel recurrere, sicque convenientem satisfactionem obtinere possunt; contra vero qui supremam auctoritatem exercent, sola bellorum via justitiam ultimo loco efficaciter obtinere valent. Ergo privati possunt quidem, ut diximus, vitam propriam contra injustum aggressorem defendere, nunquam autem licet ipsis bellum indicere vel suscipere.

De modo bellum faciendi.

Jus gentium, ut aiunt, superius a nobis definitum, prohibet ne bellum *offensivum* ante quamdam saltem declarationem suscipiatur. Bellum enim licitum esse non potest nisi sit necessarium: porro bellum *offensivum* reputari non potest nisi prius satisfactio debita fuerit postulata et tempore sufficienti expectata ut prudenter judicare liceat eam denegari. Hæc autem satisfactionis postulatio, cum minis expressis vel subauditis, est vera belli declaratio.

In bello *defensivo* nulla requiritur declaratio. Etenim ratio omnibus clamat vim injuste illatam vi opposita statim repelli posse.

In bello justo legitime suscepto plurima sunt licita, alia prohibita,

1° Licitum est 1° efficaciora adhibere media ad capiendos, vulnerandos et etiam occidendos hostes. Finis enim belli obtineri non potest quin superentur et vincantur hostes; superari autem et vinci non possunt nisi per flebilis hujusmodi media. Ergo, etc. 2° Bona reipublicæ et ipsa bona privatorum, quatenus reipublicæ utilia esse possunt, deripere, auferre, incendere et destruere, non quidem sola auctoritate militum, sed jussu vel approbatione ducum, quando id necessarium esse judicant. 3° Urbes et arces obsidere, tormenta omnis generis contra illas explodere, quælibet

ædificia incendere aut evertere, quamvis cum hostibus multi innocentes et forsitan extranei perire debeant. 4° Insidias parare, stratagemata adhibere ut hostes, fallaciis decepti, in discrimina conjiciantur, efficacius expugnantur, capiantur vel occidantur. Hæc non reputantur mendacia, quia usitata sunt in bello, et culpa sua tantum decipiuntur adversarii. 5° Transfugas et proditores ex parte adversa venientes suscipere, quamvis fugiendo peccent, eos interrogare, indicibus ab eis acceptis uti, etc. Hæc enim adhuc ubique recepta sunt ut licita.

Contendit Puffendorf, l. viii, ch. 6, n. 16, licitum esse adversarios milites ad transfugium vel ad prodicionem excitare, pecuniis, promissionibus aliisque illecebris eos tentare ac seducere. Verum hæc opinio sanæ morali conformis esse non videtur. Non licet ob quamcumque causam, aliquem ad rem intrinsece malam sollicitare: atqui prædicti milites patriam et principem suum prodere non possunt quin peccent: ergo qui eos seducere intendunt, ad rem intrinsece malam sollicitant. Ergo, etc.

2° Non licet 1° infantes, mulieres, senes et quotquot non sunt armati, directe occidere, quia vere non sunt hostes, saltem actu; 2° nec victos jugulare: tunc quippe finis belli absque occisione obtineri potest, cum hostes semel capti et armis exuti jam nocere nequeant: plures excipiunt, nisi capti sint numerosiores ut tuto custodiri possint, dum sustinendum est prælium; nec internuntiis aliquid molestiæ inferre, nam jure gentium semper inviolabiles esse debent; 3° nec agros deprædari, nec domos incendere, nisi in quantum ad obtinendum finem belli necesse est; 4° nec spiculatores mittere qui principem, ducem exercitus vel alios primores regni occulte trucident; talis quippe agendi ratio semper habita est ut perfidia nisi in ipsomet prælio exerceatur; 5° nec fœdera aut inducias violare; talis enim violatio est adhuc perfidia contra jus gentium et recta ratione damnata.